

Strategisch Plan Geletterdheid Verhogen 2012-2016

Maart 2013 - Tussentijds rapport aan de heer Pascal Smet, minister van Onderwijs, Jeugd, Gelijke Kansen en Brussel

Dit rapport geeft een gefaseerd overzicht van de activiteiten die werden opgezet om het ‘Strategisch Plan Geletterdheid Verhogen 2012-2016’ uit te voeren. Aangezien het plan werd goedgekeurd door de Vlaamse Regering op 14 december 2012 wordt een voorbereidingsfase (periode september – midden december 2012) onderscheiden van de effectieve coördinatie van de uitvoering van het plan (vanaf midden december 2012). Eerder dan een algemeen overzicht van alle acties wordt ingezoomd op een aantal specifieke activiteiten. Een tussentijdse stand van zaken van alle acties zal onderwerp zijn van het rapport van einde augustus 2013.

1. Voorbereidingsfase (periode september - midden december 2012)

In een eerste fase was de projectbegeleider bezig met zich in te werken in het thema. Dit gebeurde voornamelijk door documentanalyse en overleg met betrokken actoren. Zo heeft zij in het kader van haar voorbereiding overleggesprekken gehad en afspraken gemaakt met onder meer de volgende organisaties: de verschillende betrokken departementen van de Vlaamse Overheid, LOCUS, BIBNET, Netwerk tegen Armoede, De Link, de Federatie CBE, ...

Dit overleg werd evenwel bemoeilijkt door het ontbreken van een goedgekeurd plan. Het ontwerp ‘Strategisch Plan Geletterdheid 2011-2016’ was meer dan een jaar in voorbereiding en was bij de aanstelling van de projectleider nog niet bekrachtigd door de Vlaamse Regering. Medewerkers van de verschillende departementen en organisaties die actief betrokken waren bij het samenstellen van het plan wachtten op een duidelijk signaal van de Vlaamse Regering met betrekking tot het geletterdheidsbeleid.

Ook was er onduidelijkheid omtrent de detachering van de projectleider. Daar is intussen een oplossing voor gevonden door de subsidiering aan en tewerkstelling bij VOCVO.

Daarnaast werd er in de eerste fase van september tot december 2012 werk gemaakt van de voorbereiding of de verdere uitvoering van een aantal acties. Hieronder vindt u een overzicht van een aantal acties, dat zeker niet exhaustief is.

1.1. G-screen

Tijdens het schooljaar 2011-2012 werd het screeningsinstrument geletterdheid, de zgn. G-screen, geïmplementeerd in twee proefregio's: Oostende en Waas en Dender. De implementatie werd opgevolgd en geëvalueerd door een stuurgroep voorgezeten door het departement Onderwijs en Vorming. Sinds haar aanstelling maakt de projectleider deel uit van deze stuurgroep. Met de stuurgroep **G-screen** (actie 3.2) werden verdere afspraken gemaakt over het gebruik van het screeningsinstrument geletterdheid, na de proeffase. Ondanks de inzet van alle betrokkenen kan men op basis van de proefperiode geen conclusies trekken over een mogelijke bredere implementatie, gezien het instrument niet steeds werd gebruikt waarvoor en zoals het ontwikkeld is.

¹ Op basis van de bevindingen pleiten we voor een zichtbaar engagement van de lokale medewerkers van de CBE en de VDAB, met een duidelijke contactpersoon per organisatie die hiervoor niet enkel een eigenlijk mandaat maar ook tijd en middelen krijgt. Daarnaast is er nood aan een lokaal opgemaakt algemeen draaiboek. Er werd aan betrokkenen een formeel standpunt gevraagd en een stappenplan tegen het voorjaar van 2013, om de nieuwe implementatieperiode optimaal voor te bereiden en uit te voeren.

1.2. G-start en G-kracht

Het CTO ontwikkelde daarnaast nog een aantal bruikbare instrumenten, zoals G-start en G-kracht.

G-kracht is een boek vol achtergrondinformatie en concreet uitgewerkte activiteiten. Met deze activiteiten kun je op een speelse en functionele manier aan de slag gaan in de kleuterklas. Ook begeleiders en directies vinden in dit boek heel wat info en instrumenten om een geletterdheidsbeleid op schoolniveau te voeren.

In de periode 2009-2011 werd door het Centrum voor Taal en onderwijs een coachingstraject opgezet in 10 BSO/TSO scholen waarbij ook de pedagogische begeleidingsdiensten betrokken waren, in het kader van de strijd tegen laaggeletterdheid, het zgn. project **G-kracht**.

Uit de voorstudie die door het CTO werd uitgevoerd blijkt dat voor een adequate aanpak van geletterdheidscompetenties nog een hele weg moet afgelegd worden. In het project gingen coaches gaan het werk met de verschillende taal-/vak-/praktijkleerkrachten in één klasgroep. Na de intakefase werd met tien scholen meteen een trajectmatige werking opgezet om het geletterdheidsonderwijs te optimaliseren binnen het project algemene vakken (PAV) en algemene vorming, maar ook binnen de beroepsopleiding. De coaching wordt idealiter van het derde jaar BSO tot en met het zevende jaar BSO opgezet, zodat kan gewerkt worden aan doorgaande leer- en ontwikkelingslijnen voor geletterdheid, en meerdere leerkrachten/leerjaren in het coachingstraject kunnen worden betrokken.

Dit project is uitgemond in tools, instrumenten, draaiboeken en goede praktijken voor het stimuleren van geletterdheid. De instrumenten en resultaten werden verspreid bij de pedagogische begeleidingsdiensten en bij de BSO- en TSO-scholen in de Vlaamse Gemeenschap. Vanaf 2012 werd in het kader van de besparingsmaatregelen de subsidiëring van dit project evenwel stopgezet.

Om de deskundigheid rond geletterdheid in het initiële onderwijs te verhogen zal de projectleider onderzoeken hoe dit materiaal zijn weg kan vinden naar de scholen en leerkrachten.

1.3. Toolbox geletterdheid

Zoals beschreven in de acties 4.4, 4.5 en 4.6 is er nood aan een train-the-trainer voor opleidingsverstrekkers op de werkvloer en nieuwe methodieken voor het verwerven van geletterdheidscompetenties. De methodieken worden mee opgenomen in een **toolbox geletterdheid**, die bestaat uit beschrijvingen van projecten, goede praktijken, draaiboeken, stappenplannen en

¹ Bijlage 1: Evaluatie screeningsinstrument geletterdheid 2011
Stuurgroep G-screen
Definitieve versie 2012

concrete materialen. Om deze toolbox te ontwikkelen werd een ESF-dossier² uitgeschreven, samen met de projectmedewerkster geletterdheid van de stuurgroep volwassenenonderwijs, An Bismans en het Vocvo. Op 28 maart jongstleden bereikte ons het bericht dat het project werd goedgekeurd.

Daarnaast gebeurde er verder onderzoek naar en opvolging van de linken tussen het 'Strategisch Plan Geletterdheid verhogen 2012-2016', het 'Vlaams Actieplan Armoedebestrijding' (acties 2.10, 2.11, 2.12, 2.13, 2.14, 3.8, 3.9), het 'Strategisch Plan Hulp- en Dienstverlening aan Gedetineerden', de 'Conceptnota Mediawijsheid' (acties 1.3, 2.8, 3.4, 3.5) en het opgerichte 'Kenniscentrum Mediawijsheid'.

2. Uitvoering van het Strategisch Plan Geletterdheid Verhogen (periode midden december - maart 2013)

Hieronder vindt u een overzicht van een aantal acties, dat opnieuw niet exhaustief is.

2.1. Geletterdheid in het kader van het Vlaams Actieplan Armoede

2.1.1. Horizontaal Armoedeoverleg

Op het **Horizontaal Armoedeoverleg** (HPAO) van 18 januari 2013 stond het Strategisch Plan Geletterdheid op de agenda (actie 2.14). Daar werden volgende afspraken gemaakt: *(uit het verslag)*

'Van de aandachtsambtenaren armoede wordt verwacht dat zij in hun werk ook een stuk aandachtsambtenaar geletterdheid zijn, door bewust te zijn van de problematiek van geletterdheid (in ruime zin, dus niet enkel letters en cijfers, maar ook ICT, budget,...). De ambtenaren worden daarom uitgenodigd om kennis te nemen van het strategisch plan. Zij worden ook gevraagd mee te denken en te zoeken naar een innovatieve aanpak.

Mevrouw Claessens roept ook op om haar uit te nodigen op VPAO's wanneer geletterdheid aan de orde komt, bij voorkeur bij heel concrete initiatieven. ...

In het kader van de twee projectoproepen lokale kinderarmoedebestrijding werden weinig voorstellen ingediend die specifiek rond geletterdheid zouden werken. Er kan overwogen worden om bij een volgende projectoproep hier specifiek aandacht aan te besteden. ...'

2.1.2. Samenwerking tussen de Centra voor Basiseducatie en armenorganisaties: projecten leerkansen

In het kader van de acties 2.10 en 3.08 worden de '**projecten leerkansen**' verder uitgewerkt.

De Stuurgroep Volwassenenonderwijs, het Netwerk tegen armoede en de Federatie Centra voor basiseducatie willen het voortouw nemen om deze acties te realiseren.

Zo staan er 3 pilootprojecten op stapel van september 2013 tot juli 2014. Telkens werkt een centrum voor basiseducatie (CBE Kortrijk-Roeselare, CBE Zuid-Oost-Vlaanderen, CBE Mechelen-Klein Brabant

² Bijlage 2: ESF-dossier Toolbox Geletterdheid

–Willebroek) samen met 1 of meerdere organisaties die werken met mensen in armoede (Welzijnsschakel of vereniging waar armen het woord nemen). Deze projecten dragen de naam “Leerkansen” en worden opgezet met additionele middelen.

De eigenlijke uitvoering vindt plaats vanaf september 2013.

We zoeken naar goede formules om mensen binnen de organisaties, die werken met mensen in armoede, meer leerervaringen te geven. Daartoe zullen de leerkansen die spontaan in de organisatie ontstaan, versterkt worden. Leerervaringen kunnen zich situeren in het kader van het formeel leren, maar deze projecten zullen zich voornamelijk concentreren op het informeel leren, een praktisch nog onbetreden terrein. De projecten worden opgezet met de bedoeling ervaring op te doen in het versterken van de leerkansen en het leerklimaat in organisaties die werken met mensen in armoede. Concreet betreft het project de actieve inzet van een educatieve medewerker van de betrokken centra voor basiseducatie binnen organisaties die werken met mensen in armoede. Dit met het oog op de wisselwerking van expertise tussen medewerkers van de verenigingen en het centrum voor basiseducatie. De medewerkers van de vereniging delen hun expertise vanuit de zorgcontext, terwijl de medewerker uit het centrum voor basiseducatie expertise deelt vanuit de leercontext. Om het project optimaal te evalueren onderzoeken we in overleg met het departement Onderwijs en Vorming of het project wetenschappelijk kan begeleid worden.

2.2. Vlaams Kenniscentrum Mediawijsheid

De projectleider en de projectmedewerkster geletterdheid van de stuurgroep VO zijn als groepscoördinatoren van de overlegplatformen mee betrokken bij het lanceringsevent Mediawijs.be, **Vlaams Kenniscentrum Mediawijsheid** in de overlegplatformen op 27 maart 2013. Deze overlegplatformen over de conceptnota Mediawijsheid, Reclamewijsheid, Competenties en Volwassenen en Mediawijsheid hebben als doel om huidige pijnpunten en problemen, de identificatie van opportuniteiten en prioritaire doelstellingen naar de toekomst toe in kaart te brengen en de invulling van de rol van Mediawijs.be bij de concrete uitwerking hiervan. Na het lanceringsevenement worden de 3 overlegplatformen geïntegreerd in de werking van het kenniscentrum. De linken met het Strategisch Plan Geletterd Verhogen zullen zo optimaal opgevolgd worden vanaf de opstart van het Vlaams Kenniscentrum Mediawijsheid.

2.3. De stuurgroep

De officiële start van de werkzaamheden aan ‘het Strategisch Plan Geletterdheid Verhogen 2012-2016’, was de vergadering van de **Stuurgroep op 19 december 2012**, na goedkeuring van het plan door de Vlaamse regering op 14 december 2012.

Het ‘Strategisch Plan’ is vooral een opsomming van acties wat het niet meteen makkelijk maakte om tot een weloverwogen werkstrategie te komen. Hier lag dus een eerste opdracht voor de projectleider in samenspraak met de stuurgroep.

Daarom dat de projectleider tijdens de eerste stuurgroepvergadering een brainstorm heeft georganiseerd in verschillende werkgroepen om de sterktes, zwaktes, uitdagingen en bedreigingen (**SWOT-analyse**) van het plan in kaart te brengen en te kunnen meenemen in de verdere concrete uitwerking.

De resultaten van de verschillende werkgroepen zijn te vinden in bijlage³.

Enkele aandachtspunten die tijdens de analyse naar voren kwamen, waren:

als sterktes:

- de transversale aanpak over de beleidsdomeinen heen
- de brede invulling van geletterdheid
- de uitbreiding naar geletterdheid voor alle leeftijden

als zwaktes:

- het ontbreken van extra middelen
- nood aan verduidelijking van visie en coherentie
- het ontbreken van instrumenten voor monitoring en evaluatie

als uitdagingen:

- structurele verankering
- effectmeting/monitoring
- PIAAC als hefboom voor sensibilisering
- een model 'kenniscentrum geletterdheid'

als bedreigingen:

- te weinig aandacht voor en instrumenten om 'winst' te meten
- ontbreken van middelen en aangepaste regelgeving
- snelle ontwikkelingen in concept geletterdheid
- uitslag verkiezingen 2014 in relatie tot doelgroep laaggeletterden-anderstaligen

Om een aantal items ten gronde op te volgen werd gekozen voor werkgroepen die zich voor een korte of langere termijn over een aantal dossiers buigen, hiervan verslag doen en de voorstellen ter goedkeuring voorleggen aan de stuurgroep.

De opgerichte werkgroepen werken aan volgende items:

2.3.1. Werkgroep 1: visie en missie

Een eerste werkgroep boog zich over de visie en de missie van de stuurgroep t.a.v. het 'Strategisch plan Geletterdheid Verhogen'. De werkzaamheden van deze werkgroep resulteerden in een nota⁴.

Daarin kan worden vastgesteld dat de omschrijving van geletterdheid, zoals die door de Vlaamse Regering is goedgekeurd, werd aangevuld met een zinsnede:

Geletterdheid omvat de competenties om informatie te verwerven, te verwerken en gericht te gebruiken. Dit betekent met taal, cijfers en grafische gegevens kunnen omgaan en gebruik kunnen maken van ICT.

Geletterd zijn is belangrijk om zelfstandig te functioneren en participeren in de samenleving en nodig om zich persoonlijk te kunnen ontwikkelen en bij te kunnen leren.

³ SWOT-analyse werkgroepen - Stuurgroep Strategisch Plan Geletterdheid Verhogen (19 december 2012)

⁴ Nota 'Visie en missie' - werkgroep 1 van de stuurgroep Strategisch Plan Geletterdheid Verhogen

2.3.2. Werkgroep 2: structurele verankering en strategie naar beleid

Deze werkgroep start haar werkzaamheden op 22 april 2013 en zal langere tijd verder werken. Er zullen leden van alle betrokken beleidsdomeinen in actief zijn, om een gedragen uitrol over de beleidsdomeinen heen te garanderen.

De leden van deze werkgroep hebben onder meer als opdracht om een strategie uit te werken om de resultaten van het vorige en huidige plan vanuit een gezamenlijke aanpak structureel te verankeren in alle betrokken beleidsdomeinen, met aandacht voor consolidatie, disseminatie en innovatie

Ondertussen vergaderde de stuurgroep een tweede maal, op 27 februari 2013, waar onder meer de werkzaamheden van de werkgroepen werden besproken. De volgende stuurgroepvergaderingen zijn gepland voor juni, september en december 2013. Elke geplande stuurgroep staan een aantal acties in de focus, met finaal een G(eletterdheids)-markt in december 2013, waarop we u graag begroeten.

3. Garanties inbouwen voor een toekomstig geletterdheidsbeleid

3.1. Op korte termijn (periode tot en met september 2013)

Het grootste deel van de acties is lopende en wordt verder opgevolgd door de projectleider en de stuurgroep. In het rapport van eind augustus zal hierover uitvoerig gerapporteerd worden.

We wachten daarnaast nog op meer informatie over de op stapel staande **hervorming van het secundair onderwijs** (actie 1.2) en de **nog op te richten Centra voor Leerloopbaanbegeleiding** (actie 1.4)

Bijzondere aandacht blijft er voor onderstaande items:

3.1.1. De interne coherentie en de monitoring van het plan

Om de **interne coherentie** van het plan te bevorderen zal er in de eerste fase werk gemaakt worden van een verdere verfijning van de strategische doelstellingen, operationele doelstellingen en acties. De betrokken actoren volgen dit voor de eigen acties op.

De **monitoring** van de impact van het plan geletterdheid zal gemakkelijker lopen indien de operationele doelstellingen zo veel mogelijk onder de vorm van SMART-doelen geformuleerd worden. De betrokken actoren werken met het voorgestelde fichemodel.⁵Een gedegen monitoringsysteem uitwerken is niet evident, gezien de verscheidenheid aan acties en actoren. Zowat ieder actor heeft zijn eigen systemen om gegevens al dan niet op een gestructureerde wijze te verzamelen. We zoeken verder uit op welke manieren er relevante gegevens verzameld kunnen worden om vooruitgang en/of resultaten in kaart te brengen.

⁵ Voorbeeld Monitoringfiche

Bijvoorbeeld, voor de actie waarbij het volwassenenonderwijs wordt aangespoord om meer cursisten te bereiken met geletterdheidsstraining, moet er een **correcte nulmeting** opgezet worden. Daarom dat we op 19 maart II hebben overlegd met de verantwoordelijken voor de DA VINCI-databank en het Datawarehouse bij AHOVOS en het departement Onderwijs en Vorming, om hierover afspraken te maken.

3.1.2. Actualisatie website geletterdheid (<http://ond.vlaanderen.be/geletterdheid/>)

Iedereen dient ten alle tijden toegang te hebben tot geactualiseerde informatie over geletterdheid. Daarom dat de projectleider, samen met het departement Onderwijs en Vorming, **de website <http://www.ond.vlaanderen.be/geletterdheid>, zal actualiseren** met als streefdatum april 2013.

3.1.3. Week van de geletterdheid 2013

Op de agenda van de stuurgroep van 26 februari 2013 was er ruime aandacht voor **de 'Week van de geletterdheid 2013'**, die georganiseerd wordt door de Federatie van de Centra voor Basiseducatie. 8 september is, de UNESCO Internationale Dag van de Geletterdheid. Daarom dat de derde editie van de 'Week van de Geletterdheid 2013' zal plaatsvinden van vrijdag 6 tot vrijdag 13 september 2013, waarin de Centra voor Basiseducatie de nodige persaandacht willen genereren. Sensibiliseren rond geletterdheid is niet enkel de opdracht van Basiseducatie. Het is de taak van elke partner in het Strategisch Plan Geletterdheid. Dat willen we ook graag tonen aan de buitenwereld. Daarom willen we dit jaar een **beleidsdomeinoverschrijdende sensibiliseringscampagne** opzetten met medewerking van partnerorganisaties. We bieden elke partner de mogelijkheid om de 'broodzakkencampagne' mee te financieren en ze zo meer zichtbaarheid te geven.

Naast de broodzakkenactie plannen we een mediageniek startevent op 6 september, waarvoor u nog een uitnodiging zal ontvangen. Doorheen de ganse Week van de Geletterdheid zullen ook lokale acties plaatsvinden. Het event en alle acties zullen gelinkt zijn aan broodzakken.

Verder is 2013 een belangrijk jaar als het over geletterdheid gaat. Het is het jaar van PIAAC, een onderzoek dat naast actuele cijfers ook de evolutie van de geletterdheid aan het licht brengt.

3.2. In opvolging van de provinciale en lokale verkiezingen 2012

Aangezien de nieuwe provinciale en lokale besturen gestart zijn met het uitschrijven van hun 'meerjarenplannen 2014-2019' wordt specifiek ingezoomd op volgende actie uit het plan: 1.11. Regionale geletterdheidsplannen worden ontwikkeld en uitgevoerd onder impuls van gemeenten en steden met een centrumfunctie.

De inspanningen om tot een breed gedragen aanpak te komen situeren zich niet enkel op het niveau van de centrumsteden. Alle lokale besturen, en bij uitbreiding ook de provinciale besturen, beschikken over hefboomen om het geletterdheidsbeleid te versterken.

De aanpak is tweeledig:

- **Het informeren, sensibiliseren en activeren van de provinciale besturen:**
de projectleider stimuleert de 4 resterende provinciebesturen om, naar analogie van de provincie Oost-Vlaanderen, werk te maken van een 'Provinciaal Plan Geletterdheid'. De deputé, bevoegd voor onderwijs, wordt in eerste instantie gecontacteerd voor informatie-uitwisseling.
- **Het informeren, sensibiliseren en activeren van de lokale besturen:**
In een partnerschap tussen het departement Onderwijs en Vorming, de Federatie voor Centra Basiseducatie en het VVSG werd de brochure 'Iedereen Geletterd'⁶ uitgewerkt. Deze brochure is een hulpmiddel voor de lokale besturen bij het opstellen van de meerjarenplanning 2014-2019.
Deze brochure wordt, voorlopig op 2.000 exemplaren, via 2 kanalen verspreid:
 - In samenwerking met VVSG:
VVSG verspreidt de brochure in de loop van februari en maart 2013, via hun Politieke Academie, te beginnen op 21 februari. Zij organiseren vormingsdagen voor nieuwe bestuurders: burgemeesters, schepenen, gemeenteraadsleden, OCMW-voorzitters,...
 - In samenwerking met de CBE
De brochure werd in 20 exemplaren via post aan de CBE bezorgd. De CBE kunnen dan de brochure lokaal verder verspreiden.

De centrumsteden worden ook verder geïnformeerd via het overleg 'flankerende onderwijsbeleid' op niveau van het kabinet Onderwijs en via persoonlijke contacten.

Deze actie wordt verder gemonitord in een bevraging van de CBE tussen april 2013 en april 2014.

3.3. Anticiperen op de Vlaamse verkiezingen van 2014 en nadien

- **een memorandum uitschrijven:**
om alle relevante actoren op vlak van beleid te informeren over het belang van geletterdheid in aanloop naar de verkiezingen 2014. We denken hierbij aan de onderwijskoepels, de VLOR, relevante commissies, de verschillende Vlaamse partijen, ...
- **een model 'kenniscentrum geletterdheid' uitwerken:**
gezien het belang van geletterdheid nooit voldoende overschat kan worden pleit de stuurgroep voor de oprichting van een G-(kennis)centrum als deskundig aanspreekpunt voor iedereen die zich op vlak van geletterdheid wilt informeren en engageren. Om een stevig beleid uit de bouwen rekenen we daarbij op een structurele, decretaal verankerde werking. Het G-centrum wordt bij voorkeur aangestuurd door het Vocvo (Vlaams Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs) dat zowel qua expertise als structuur is toegerust om deze opdracht uit te voeren.

⁶ Brochure 'Iedereen Geletterd²' 2013

Het enthousiasme en de dynamische inzet van de leden van de stuurgroep en de werkgroepen vormen een garantie dat een gedragen geletterdheidsbeleid over de beleidsdomeinen heen geen dode letter blijft.

Ook de decretale stuurgroep volwassenenonderwijs engageert zich via verschillende projectgroepen actief om de acties waarbij Vocvo en de PBD betrokken zijn verder te implementeren.

Een strategische aanpak in functie van geletterdheid blijft noodzakelijk. We gaan er voor!

Bijlagen:

- Bijlage 1 Evaluatie screeningsinstrument geletterdheid 2011 stuurgroep G-screen
- Bijlage 2 ESF-dossier Toolbox Geletterdheid
- Bijlage 3 SWOT –analyse werkgroepen stuurgroep SPG
- Bijlage 4 Nota ‘visie en missie’ werkgroep 1 Stuurgroep SPG
- Bijlage 5 Voorbeeld Monitoringfiche
- Bijlage 6 Brochure ‘Iedereen Geletterd’
(<http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/iedereen-geletterd-lokaal-samenwerken-voor-geletterde-mensen>)

